

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

ANKARA ŞEHİRLERARASI TERMİNAL İŞLETMESİNDE (AŞTİ) BARINAN EVSİZLER HAKKINDA İNCELEME RAPORU

1. GİRİŞ

İkamet edebileceği başka bir yeri olmayan ve Ankara Şehirlerarası Terminal İşletmesinde (AŞTİ) barınan bir şahıs tarafından 09.01.2010 tarihinde Komisyonumuza yapılan başvuruda, AŞTİ’de aralarında özürsüz, yaşlı ve kadınların da bulunduğu 200’e yakın evsizlerin bulunduğu ve bu kişilerin taciz ve kötü muamelelere maruz kaldıkları belirtilmiştir. Bu rapor, söz konusu başvuru üzerine yapılan incelemelere dayanılarak hazırlanmıştır.

2. İNCELEME

Başvurucunun iddiaları hakkında öncelikle ilgili kamu kurumlarından gerekli incelemenin yapılması ve evsiz kişilerin barınma olanakları hakkında bilgi verilmesi istenmiştir. Ankara Valiliği ve Ankara Büyükşehir Belediyesi ile yapılan yazışmalar sonrasında Komisyon uzmanları tarafından yerinde inceleme yapılmıştır.

2.1. İlgili Kurumlardan Alınan Bilgiler

AŞTİ’de yaşayan kişilere ilişkin başvuru üzerine ilk olarak Ankara Valiliği ve Ankara Büyükşehir Belediyesi ile yazışmalar yapılarak, Ankara Valiliğinden taciz ve kötü muamele iddiaları hakkında ivedilikle inceleme yapılması istenmiş ve her iki kurumdan da evsiz kişilerin barındırılması hususunda yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmesi istenmiştir.

Ankara Valiliği’nin 04.03.2010 tarihli cevabi yazısında, İl Emniyet Müdürlüğüne yapılan araştırmaya göre, 28.02.2010 tarihi itibari ile maddi imkansızlıklardan dolayı AŞTİ’de kalan ve barınacak yeri olmayan yardıma muhtaç toplam 58 kişinin tespit edildiği ve şahıslarla yapılan görüşmelerde hiç birinin cinsel taciz veya kötü muameleyle uğramadıklarını ifade ettikleri belirtilmiştir. Aynı yazıda, İl Emniyet Müdürlüğü görevlilerinin anılan başvurucu ile görüştüğü ve sorulan soru üzerine, başvurucunun taciz ve kötü muameleyle bizzat şahit olmadığı, yalnızca

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

duyumlarını aktardığının öğrenildiği tarafımıza iletilmiştir.

Evsizlerin barındırılmasına yönelik İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü kayıtlarında Valilik tarafından bir araştırma yapılmıştır. Buna göre, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürlüğü ve bağlı kuruluşların 24.05.1983 tarihli ve 2828 sayılı SHÇEK Kanunu'na göre kurulmuş olduğu, bu Kanun kapsamında evsizlere yönelik hizmet verebilecek herhangi bir kuruluşun tanımlanmadığı, bununla birlikte, sokakta yaşayan ve çalışan çocuklara hizmet vermek amacıyla 1997 yılında hizmete açılan Ulus Çocuk ve Gençlik Merkezi ile Behice Eren Çocuk ve Gençlik Merkezinin, Valilik onayı ile, kış aylarında sokakta yaşayan evsizlerin barındırılmasına yönelik 2008 yılı mayıs ayına kadar hizmet verdiği, bu tarih itibarıyla SHÇEK Genel Müdürlüğü ve Başbakanlık Müfettişlerince yapılan teftiş raporuna istinaden personel ve bakım giderleri sebebiyle bu hizmetlerin sonlandırıldığı anlaşılmıştır. Ayrıca Valilik Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfınca kış aylarında evsiz müracaatlarının artması sebebiyle başlatılan uygulamaya göre, evsiz vatandaşların Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına kalacak yer talebiyle başvurduğu takdirde anlaşmalı otellere yönlendirildikleri ve otel ücretlerinin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından karşılandığı belirtilmiştir.

Ankara Valiliğinin verdiği bilgiler haricinde Ankara Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı Yaşlı Hizmetleri ve Şefkat Evleri Şube Müdürlüğü'nden belediyenin evsiz kişilere yönelik hizmetlerine dair bilgi alınmıştır.

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7'nci maddesinin birinci fıkrasının (v) bendinde, "...yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek..." ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 14'ncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde, "...kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, nikah, meslek ve beceri kazandırma, ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapmak..." belediyenin görevleri arasında sayılmıştır.

Bu görevleri icra etmek için, Ankara Büyükşehir Belediyesi Meclisi'nin 13.01.2009 tarih ve 82 sayılı kararına istinaden 03.01.2009 tarihinde Günlük Barınma Evi hizmete açılmıştır. 45 yatak kapasitesi ile hizmet veren Günlük Barınma Evinde

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

20.02.2010 tarihi itibarıyla toplam 286 evsizede hizmet verilmiş olup bu kişiler arasında 29'u AŞTİ'de yaşayan vatandaşlardan oluşmaktadır.

Barınma evinde açık kapı sistemi uygulandığından kişilerin birimde kalmaları süreye tabi olmayıp, kişiler kabul şartlarını taşıdıklarını sürece birimde kalmaya devam ederler. Ayrıca bu kişiler istedikleri zaman birimden ayrılırlar ve geri döndüklerinde günlük barınma evine kabul edilirler.

Günlük barınma evinden, evsiz olarak nitelendirilen, çeşitli nedenlerle evden atılan ya da evini terk etmek suretiyle sokakta yaşayan, geceleri yatacak uygun ve düzenli bir yeri olmayan, herhangi bir kurum hizmetinden yararlanamayan ve bu durumları istismara açık 18 yaş üzeri kişiler yararlanmaktadır. Günlük barınma evi tedavi amaçlı hizmet birimi olmadığından, psikiyatrik hastalığı olanlar, zihinsel engelliler ve ağır bedensel engelliler günlük barınma evine kabul edilmezler. Ayrıca Ankara'da geçici bir süre için hasta refakatçisi veya hasta olarak ikamet eden, ancak barınacak yeri ve maddi imkanı olmayan muhtaç kişiler şefkat evlerinden yararlandırılmakta ve bunlar da günlük bakım evine kabul edilmemektedirler. Bayan müracaatçılar, Belediye bünyesinde faaliyet gösteren Kadın Sığınma Evinde kalabilmektedirler.

Günlük barınma evi, evsiz olarak nitelendirilen kişileri, özellikle kış aylarının olumsuz koşullarından ve sokaklarda oluşabilecek çeşitli bedensel, duygusal ve sosyal açıdan tehlikeye yol açabilecek risklerden korumak ve bu kapsamda da barınma, temizlik ve beslenme gibi temel gereksinimlerinin geçici olarak kısmen karşılanması amacıyla hizmete açılmıştır.

Günlük barınma evine kabul, Ankara Valiliği, İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, Kaymakamlıklar, Muhtarlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılan ihbarlar üzerine görevli sosyal çalışmacılar tarafından belirlenen noktaya gidilip evsiz durumu değerlendirilerek şartları uygunsa birime getirilmek suretiyle olmaktadır. Birime getirilen evsizlere öncelikle vücut temizliği yapılmakta ve yeni kıyafetler giydirilmektedir. Bu şahıslar görevli doktorlarca sağlık taramasından geçirilerek gerekli görülenlere psiko-sosyal destek hizmeti verilmektedir. Hasta olduğu tespit edilenler çeşitli hastanelerde tedavi altına alınmaktadır. Günlük barınma evinde kalanlara, Ankara

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından nakdi yardım yapılmakta ve memleketine dönmek isteyen olursa yol yardımı yapılmaktadır.

2.2. Yerinde İnceleme

Komisyon uzmanları tarafından yapılan yerinde incelemede, ilk olarak AŞTİ içerisinde görev yapan polis noktası ziyaret edilerek görevli polis memuru ile görüşülmüş ve konuyla ilgili ön bilgi alınmıştır. Buna göre;

- AŞTİ’de barınan evsizlerin sayısı hakkında kesin bir bilgi olmadığı ve bu sayının özellikle kış aylarında arttığı,
- Barınanların temizlik gibi ihtiyaçlarının AŞTİ personeline sağlandığı, burada kalmak isteyenler için büyük bir engel ya da olumsuzluk olmadığı ancak en büyük sıkıntının AŞTİ’ nin çirkin görüntüsü olduğu öğrenilmiştir.

Ardından AŞTİ Nöbetçi Güvenlik Müdürü ile görüşülerek inceleme amacına dair bilgi verilmiştir. Yapılan görüşmede Nöbetçi Müdür,

- Söz konusu insanların kayıtlarının tutulduğunu,
- Komisyonumuzun çalışması başarılı olduğunda ve bu insanlara barınacak yer temin edildiğinde ihtiyacı olan başka evsizlerin de aynı imkandan faydalanmak amacıyla AŞTİ’ye geleceklerini,
- Barınanlar arasında kimsesizlerin çoğunluk olduğunu,
- Bu insanların yolcuların merhametlerini kullanarak dilendiklerini ya da çalıştıklarını ifade etmiştir.

Daha sonra, söz konusu insanlarla görüşebilmek için AŞTİ’ nin muhtelif yerleri ziyaret edilmiştir.

Komisyon uzmanlarının ziyareti esnasında bu insanların, otobüs saatlerini beklemekte olan yolcularla birlikte banklarda oturdukları ve çoğunluğunun banklarda yattığı gözlenmiştir. Erkeklerin sayısı kadınlara oranla önemli ölçüde fazladır. Rastlanılan insanlar arasında engellilerin sayısının fazlalığı da göze çarpmıştır.

Uzmanlarla konuşmayı kabul edenlere bu zamana kadar herhangi bir barınma evine gidip gitmedikleri, gittilerse kurumdan kendi istekleriyle mi ayrıldıkları, kendilerine bir

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

imkan sağlansa tekrar gitmek isteyip istemedikleri ve AŞTİ’de ne gibi sorunlarla karşılaştıkları sorulmuştur.

Buna göre;

- 60’lı yaşlarında bir kadın kendisiyle görüşme talebimizi sınırlı bir şekilde reddetmiştir. Kadının oturduğu bankın yanında poşetler içerisinde pet şişeler bulunduğu gözlenmiştir.
- 28 yaşında olan bir diğer kadın ise Komisyon uzmanlarıyla görüşmüş fakat Komisyonumuza başvuruda bulunan ve bu incelemenin yapılmasına aracı olan kişiyi suçlamıştır. Anılan kişinin kendisini evlenme vaadiyle kandırdığını, bir gün kendisini dayısının evine götürdüğünü, AŞTİ’deki evsizleri koruma amacı varmış gibi görüldüğünü ancak niyetinin başka olduğunu oldukça sınırlı bir şekilde ve bağırarak anlatmıştır.
- Kendisiyle görüşülen 60’lı yaşlarda bir başka kadın ise aslen Yozgat’lı olduğunu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’ndan kendisine sağlanan aylık gelirinin olduğunu, devlet tarafından kendisine kalacak bir yer gösterilse bile gitmeyeceğini, bazen Yozgat’a gidip geldiğini yine öfkeli bir şekilde anlatmıştır.
- Kendisiyle görüşülen 35 yaşlarında bir erkek, eşiyle boşandıktan sonra dışarıda yatıp kalktığını, yaklaşık 7-8 aydır AŞTİ’de barındığını, daha önce Behice Eren Çocuk ve Gençlik Merkezi ile Ulus Çocuk ve Gençlik Merkezinde kaldığını, süresi dolduğu için çıkarıldığını, AŞTİ’deki evsizlerin kendi aralarında ve yolculara yönelik hırsızlık suçunu işlediklerini ve hatta tecavüz olaylarının herkes tarafından bilindiğini ifade etmiştir.
- 20’li yaşlarında ve cezaevinden çıktığını belirten başka bir erkek, terminalde kalanların günün belli saatlerinde dışarı çıkarıldıklarını ve kadınların ve özürhüklerin suistimal edildiğini iddia etmiştir.
- Kamu kurumlarının sağladıkları barınma hizmetlerinden neden faydalanmadıkları sorusuna bazıları AŞTİ’de yaşamaktan memnun olduğunu ifade etse de, genel olarak barınma evlerinde kendilerine kötü davranıldığını, üç öğün yemek verilmediğini, bu nedenle anılan kuruluşlarda uzun süre kalamadıklarını, ancak

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

kamu kurumları tarafından daha iyi bir barınma hizmeti verilmesi durumunda bir çok kişinin bu kuruluşlarda barınmayı tercih edeceği belirtilmiştir.

- Ziyaretimiz esnasında AŞTİ' de sekiz adet özürlü vatandaş görülmüştür.
- Uzmanlara eşlik eden bir başka polis memuru ile yapılan görüşmede, ilgili polis memuru, AŞTİ' deki polis merkezinin kapatılarak polis noktası haline getirildiğini, gün içinde 2, gece ise 1 polisin burada görev yaptığını, özel güvenlik sayısı fazla olsa da emniyet birimlerine bağlı polis memurlarına ihtiyaç duyulduğunu, bu durumun asayiş ve güvenlik hizmetlerinde bir açık oluşturduğunu, polis sayısının artırılmasının AŞTİ'yi suç yeri olmaktan çıkaracağı için evsizler nezdinde de cazip bir yer olmaktan çıkaracağını ve devletin bu tip insanları barındırmak için imkanlarını zora koştüğünü ifade etmiştir.

3. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Dünyada pek çok ülkenin sorunu olan evsiz insanlar ailevi, ekonomik, psikolojik ya da çeşitli sosyal sebeplerle sokakta yaşamaya mecbur kalmakta ya da kendi iradeleriyle bu yolu seçmektedir. Ancak bu durum, hem bireysel hem de toplumsal açıdan pek çok sorunu beraberinde getirmektedir. Zira, sağlıklı bir çevrede barınma, beslenme ve yaşama hakkından mahrum bu insanlar kendi hayatlarını olduğu kadar toplumun hayatını da tehdit etmektedirler. Evsiz insanlar, kış aylarında donma tehlikesiyle karşı karşıya kalmakta, yetersiz ve sağlıklı beslenme nedeniyle çeşitli sağlık sorunlarıyla baş etmekte ve içinde buldukları şartlar kendilerini kolaylıkla suça itebilmektedir.

Anayasanın 2. maddesi Türkiye Cumhuriyetini sosyal bir hukuk devleti olarak tanımlamaktadır. Yine, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak görevi de, Anayasanın "Devletin temel amaç ve görevleri" başlıklı 5. maddesinde sayılmaktadır.

Söz konusu ilkeler doğrultusunda yerel yönetimler, Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü gibi kurumlar mevzuatları çerçevesinde hizmet vermektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

2828 sayılı SHÇEK Kanunu'nun Tanımlar başlıklı 3. maddesinin birinci fıkrasının a) bendinde “sosyal hizmetler”, kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda, öncelikli olarak, AŞTİ’de barınan evsizler içerisinde yer alan ve uzun zamandır burada yaşamakta olduğu söylenen özürlü vatandaşlarımızın, 2828 sayılı SHÇEK Kanunu uyarınca hizmet veren ilgili “Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri”ne yerleştirilmesi gerekmektedir.

AŞTİ’de barınan evsizler demir oturaklar üzerinde yatıp kalkmakta ve bir kısmının battaniye yorgan gibi eşyaları olsa da çoğu bunlardan mahrum bulunmaktadır. Ayrıca gece yaşanan soğuk, beslenme ve temizlik sorunu da ilk bakışta göze çarpmaktadır. Bu kişilerin birbirleri ile de sorunları olmakta, hırsızlık ya da fiziksel ve cinsel taciz/tecavüz olaylarının yaşandığı iddia edilmektedir. Bu yaşam koşulları içerisinde bile bu kişilerin zihninde AŞTİ’de barınmanın en iyi seçenek olduğu kanaati oluşmuştur. Zira kendileriyle görüşülen kişiler, “daha iyi imkanlar varken neden ben bu şartlarda yaşamayı tercih edeyim, daha iyisi sağlanırsa elbette giderim” sitemini çokça dile getirmişlerdir. Bu sözler kurumlardan alınan bilgiler ışığında değerlendirildiğinde, kurumların sağladığı barınakların kapasite ve hizmet kalitesi bakımından yetersiz olduğu kanaatini doğurmaktadır. Ankara Valiliği ve Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin verdiği bilgilere göre Ankara’da sadece 45 kişilik bir barınma evi bulunmaktadır. Sadece AŞTİ’de bile günde ortalama 250 kişinin kalmakta olduğu düşünülürse, Türkiye’nin ikinci büyük şehri olan başkent Ankara için 45 kişilik barınma evinin yetersiz olduğu şüphesizdir. Bu hususta, yerel yönetimin kapasite artırımına gitmesi ve merkezi idarenin barınma evi veya benzeri bir hizmeti sağlaması gerekmektedir. Bu bağlamda özellikle SHÇEK yapısında bir mevzuat değişikliği gerekmektedir.

Kadınların belediye bünyesinde barınabilecekleri Kadın Sığınma Evleri ile SHÇEK’e bağlı Kadın Konukları mevcuttur. Özürsüzler dışındaki kadın ve erkek evsizlerin ilk bakımları yapıldıktan sonra kısa vadede barınma sorunları çözülsede dahi bu

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

çözüm geçicidir. Uzun vadede bu kişilerin topluma kazandırılmaları ve meslek edindirilmeleri yönünde de çalışmalar yapılmalı, hukuki alt yapısı tam olarak hazırlandıktan sonra sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler ve merkezi idarenin kurumlarının işbirliği içerisinde çalışabileceği bir yapı oluşturulmalıdır.